

Obsah knihy

ÚVODEM 5-7

PŘEHLED LÁTKY 8

ZVUKOVÁ HMOTA, JEJÍ BARVA A SÍLA

I. TÓNY V PROSTORU SOUZVUKOVÉM 9-28

Diatonika

Harmonická soustava: kvintakord jako měrný souzvuk soustavy 10, jeho kvalita kvantitativní a genotická (rodová) 10. Rozměřování (organizace) tónového prostoru nanášením měrného trojzvuku 11. Diatonika jako výsledek trojí aplikace měrného souzvuku 11. Klasifikace trojzvuků v rámci soustavy 12. Souzvuky s vlastností skalární a vektoriální 13. Durový a mollový rod 14.

Chromatika

Chromatická stupnice 14. Diatonické, chromatické a alterované tóny 16. Dominanty ke všem stupňům a harmonickým funkcím obsaženým v diatonické tónině 17. Chromatická stupnice a monistický princip 18. Diatonické, chromatické a alterované souzvuky 18. Periodicita chromatických tónových řad 19. Samostatnost diatonické a chromatické stupnice 19.

Temperované ladění

Čistá ladění 20. Nerovnoměrné temperatury 21. Rovnoměrné temperatury: půltónová (12stupňová) 21, šestinotónová (36stupňová) 22, třetinotónová (19stupňová) 22, čtvrttónová (24stupňová) 22, kommatická (53stupňová) 22. 612tónová stupnice založená na temperovaném schismatu 23. NACHTIKAL, ELLIS, IRING 23.

Enharmonika a výběrové stupnice

Stupnice enharmonická 24. Konstituování enharmonické stupnice: soustavy sekundové (shlukové), kvartové, velkoterциové, maloterциové aj. 25. Technika enharmoniky 25. Enharmonická víceznačnost 25. Celotónová stupnice 26. Oblast výběrových stupnic 26. Výtěžky různých ladění v hudební kultuře: ladění pythagorejské 26, aristoxenovské 27, temperované 27.

II. TÓNY VE SVĚTLE ZVUKOVÝCH BAREV 29-66

Vlastnosti: pestrost, světlost, hutnost a přídatné

Barva a tónová látka 29. Barva jako primární kvalita tónu 30. Pestrost barvy a hmotné ustrojení zvukového zdroje 30. Světlost barvy a tónová výška 31. Hutnost barvy a síla tónů 31. Barevná soustava tónů a její pořádací kritérium 32. Kolektivní barva 33. Barevná hlasivost 34. Nástrojové typy a jejich primární barevná hlasivost 34. Témbr a fenomén slučivosti a rozlučivosti tónů 34. Barva syntetická, barva substituční, barva surogátní 35. Afinita barev 36.

Hudební nástroje a soustava

Systematika hudebních nástrojů: zvukové prototypy 38. Nástrojové kmeny: chordofony, aerofony, plektrofony 38. Nástrojové třídy: zvukové archetypy 38. Kmen nástrojů strunových: málostrunné 39, mnohostrunné 39. Kmen nástrojů dechových: hranové 39, pružinné 40. Kmen nástrojů bicích: plošné 40, tělesové 40. Základní kmenové barvy 40. Barvy izolovaných rodů 40. Fenomén komplementárních (doplňkových) barev 41. Typologie barevných ansámblů: ansámbl různoznělý (diafonní) 42, ansámbl jednoznělý (parafonní) 43, ansámbl souznělý (symfonní) 43. Hudba a ticho: tónová atmosféra 44. Odlesk hudebních barev 46. Duo 46. Duplum 46. *Audition colorée* 48. Souvislost mezi hudbou a scénou 48. Orchestrační idea 49.

Instrumentace a orchestrace

Středověký instrumentář: jeho autochtonnost, spojitosti se starověkem a pravěkem 50. *Ars antiqua* a její nástrojový soubor 51. *Ars nova* a složení instrumentáře 52. Prvá škola nizozemská 54. Polovina XV. století (druhá škola nizozemská) 54. Přijetí starých nástrojů a stavba nástrojů nových 55. Nástroje zaměřené na akordickou hru a řízené principem polyfonickým 56. Novověká proměna instrumentáře před prahem XVIII. století 57. Orchestrační idea tohoto slohového období 58. Další slohová proměna orchestrační 60. Nové směrnice v instrumentáři: flétna 61, hoboj 61, fagot 61, klarinet 61. Skupina žesťů 62. Skupina nástrojů bicích 63. Instrumentář nové doby: organizace nástrojových skupin 64, princip zmnožování a spojování zvuků 65, princip odlučování nástrojů 65.

III. TÓNY V SILOVÉM POLI 67-88

V silovém poli dynamiky

Dynamický princip: praktické a teoretické uplatnění. A. BANCHIERI, H. RIEMANN, J. MICKA 67. Práce s dynamikou před hudebním novověkem 67. Akustický tlak zvukových vln: křivky stejné hlasitosti tónů 69.

Jednotky, decibel, fón

Zvuková intenzita 69. Hlasitost tónů 69. Subjektivní hlasitost 70.

Stupnice materiálová

Pohyb intenzity: spojitý 72, dynamický 72, princip crescenda a decrescenda 72.

Stupnice užitková

Dynamická distanční stupnice: její periodicita 73 a intenzitní okrsky 73. Silová míra absolutní 74. Silová stupnice relativní 74. Maskování tónů o slabší intenzitě 75. Akustické vlastnosti hudebních prostor 75. Metoda rozprostření intenzitního modelu po celém silovém poli 77.

Stupnice sonority

Subjektivní hlasitost (stupnice sonority tónů) 78. Křivky FLETCHEROVY a STEVENSOVY 78. ALEXANDER WOOD 79. Souvislosti mezi stránkou decibelovou a sónovou: koordinace stupnic intenzity a sonority 80.

Dynamické formoví

Dynamika stejnozvučná (homodynamika) 83, jednozvučná (monodynamika) 83, vícezvučná (polydynamika) 83, různozvučná (heterodynamika) 83. Dynamika útvarová a prvková 83. Vnitřní dynamická stavba a škála důrazů 84. Dynamické relace: schematizace 85.

PÍSEŇ SOUZVUKŮ

I. ZÁKONY NOVÉ PÍSNĚ 89-120

Funkce harmonické řady

Afinita souzvuků 89. Substituční princip 90. FR. A. GEVAERT 90. Esenciální a komplementární akordy 90. Gravitate a kontrgravitate 91. Harmonická afinita 92. Konstrukce harmonické látky 93. Tonalita 94.

Rodové varianty

Variety harmonických rodů 95. Translace na jiné stupně 96. Rody církevních a jiných stupnic 96. Tónina lydická 96. Tónina mixolydická 96.

Dvojcestnost, příbuznost

Křížení tónin: frygický a lydický trojzvuk 96, neapolský sextakord 96. Příbuznost souzvuků a tónin 97. Klasifikace příbuznosti ve čtyřech stupních 97. Mnohostrannost souzvuků 99.

Zarlino, Guillelmus Monachus, Odington, Salinas

Datování harmonické soustavy 99. GUILLELMUS MONACHUS 99. Tříhlasý a čtyřhlasý gymel 100. Konsonantnost tercií a konso-

nantnost trojzvuku: W. ODINGTON 100. ZARLINO a dvě možné formy harmonie 101. ZARLINO a arabská teorie messel 101. Fr. SALINAS 102. Salomon de CAUS 102.

Multiplikace, oktavizace, pojetí totalitní, pojetí komplexní
Hlasová úprava trojzuku 103. Zahuštěné trojzvuky 103. Vlastní vícezvuky 103. Systematika vícezvuků 104.

Dvojmocnost, dvojlomnost. Chromařizace

Vícečasticový souzvuk 108. Vícezvuky monotonální 108, polytonální 108, alterované 109. Alterace a vicinace 109. Chromařizace 110.

Generálbas

Trojzvuk jako základ hudebního myšlení 112. Obecnost generálbasové techniky 113. Teoretický stav prvního generálbasového stádia 113. G. KELLER 113. J. MATTHESON 114. J. A. SORGE 114. Generálbas a skutečné harmonické myšlení 115.

Modulace a vedlejší tóny

Vybočení (deviace) 116. Modulační svazy 116. Harmonická metabolé 116, fóné 117 a ódé 117. Melodizace 117. Typ tónu následného 117. Typ tónů průtažných a průchodných 117. Harmonie jako doprovod melodické hudební myšlenky 118. J. PH. RAMEAU a *centre harmonique* 119. FR. J. FÉTIS a *tonalité* 119.

II. JEDNOHLAS HARMONIÍ 121-178

Počátky středověké hudby

Vznik vícehlasu 121. Rozvržení zvukové matérie 121. Oblouk na Západě: Hispánie, Galie 121. Oblouk na Východě: slohové znění byzantské 121. Oblast vnitrozemská 121. Přejídná pásma 122. Přetrvávání pravěkého lidového stavu 122. Prostředkovaný nástup hudebního středověku 123. Předpoklady pro slohovou periodizaci středověké hudby 123. Síť ohnisek 124. Tři vývojové stupně středověké hudby 124.

Zpěvy nového lidu

Boj a odboj proti latinskému liturgickému zpěvu 125. Neopakovatelné podmínky české a moravské země 125. Umění nových národů 126. Šíře hudební tvorby a reprodukce nových národů 127. Metodická cesta výzkumu 128. Základní látka nejstarších lidových písní 128. Tři skupiny skladeb z hlediska tónové látky 129. Ductia a stantipes 130. Dvě instrumentální melodie z české hudby: strukturální rozbor 132. *Andělíku rozkochaný* 136. Sociologické rozložení světského zpěvu 136.

Píseň dvorská a rytířská

Lidový a liturgický popud k tvorbě 137. Hymnus a princip strofické písně 137. Sekvence, tropus, lyrika v národních řečech,

conductus a rondellus 138. Rytířský zpěv 140. Rozlišení slovesné a hudební formy 143. Tvary prvotně vokální a prvotně instrumentální 145. Stavba strof 145. Rytmické ustrojení francouzských rytířských zpěvů 146. Rytmická soustava modální mensury 147. Modální lámání hlasů a měna taktů 150. Trubadúrství a truvérství 152.

Píseň měst a duchovních obcí

Minnesang 154: strukturální rozbor 155. Meistergesang 156. Podmínky pro vznik umělého zpěvu v Čechách 156. ZÁVIŠ: *Jižť mne všě radost ostává* 157. Jan z JENŠTEJNA 162. *Otep myrrhy* 162. *Doroto, panno čistá* 162. *Dřevo se listem odievá* 163. Jan BLAHOSLAV 164. Závěrečná fáze českého umělého zpěvu 165. Laudi a cantigas 165. Anglie v době ars nova 166. Česká lidová duchovní píseň: *Jezu Kriste, šcedrý kněže* 166, *Navštěv nás, Kriste žádúcí* 167, *Ktož jsú boží bojovníci* 167. *Jistebnický kancionál* 167. Protestantský chorál 169.

Zpěv a hudba vícehlasé harmonie

Útvar gymelový a fauxbourdonový 170. Vznik vokální homofonie 171. Otázka formové koncepce 171. Počátky hrané homofonie 172. *Lipská symfonie* 174. Zpívaná homofonie: frotto-la 174 a chanson 175. Hraná homofonie 176.

SYMFONIE SOUZVUKŮ

I. ÚSTAVA HUDEBNÍCH SVAZŮ 179-206

Polyodický princip

Měrný trojzvuk a tonalita 179. Princip polyodický a polyfonický 180. Technologické typy: harmonický typ akordický, melodizační, polyfonizační a polyodický 180. Technologické typy jako periodizační kritéria hudby po roce 1600 a jejich uplatnění v hudbě středního věku 181. Polyodický princip jako bezprostřední manifestace panmuzického principu 181.

Cestou k polyodii

J. J. FUX 182. G. B. MARTINI 182. H. BELLERMANN a stile osservato 182. J. PH. RAMEAU: *centre harmonique* a *accords fondamentaux* 182. FR. Z. SKUHERSKÝ: teorie a struktura vyspělé hudby novoromantické 183. Otázka konsonantnosti, harmonické příbuznosti a rovnoprávnosti obou moderních harmonických rodů 184. Obnovená teorie pythagorejská a aristotelovská: od LEIBNIZE k EULEROVI a LIPPSOVI 184, JINDŘICH ŠKRÉTA 184. Teorie fyzikálně-akustická: J. PH. RAMEAU 184, H. RIEMANN 185. Sloučení matematické a fyzikální teorie: H. HELMHOLTZ 185, kritika LOTZEOVA a OETTINGENOVA 185. Teorie psychologická: C. STUMPF 186, O. HOSTINSKÝ 186, G. RÉVÉSZ 186. Látková organizace měrného trojzvuku (*divisio harmonica*) 189. OTAKAR ŠÍN 190. Sou-

zvuková vazba útvarová a vnitřní 191. Charakteristické tóny 191. Postavení souzvuku 192. Osazení souzvuku 192. Hustota souzvuku 192. Consonantia perfecta 194. Jiné než terciové uspořádání souzvuků 194. Konstituční látka diatonická, chromatická a chroatická 195. Disonance jako aberativní stav souzvuku 195. Kategorie konsonancí v diatonické látce 196. Shrnutí dosažených výsledků do tří pouček 196.

Polyodické větvení souzvuků

Dva hlavní způsoby větvení: dvojmocnost 197 a dvojlomnost 198. Prvotní tvary a deformace jednotlivých souzvuků 199: deformace alterační a vicinační 199. Souzvuky syntonické a volně kombinované 200. Právě polyodické souzvuky 200. Odlehlostní interval, jeho výměra a povaha 201. Funkční vztahy mezi harmonickými tonalitami 201. Funkční relace a lokační vlastnost odlehlostního intervalu 202. Typologická řada harmonického a polyodického systému: typ monodie, typ polyodický a typ heteroodický 203. Tvary těchto typů: harmonická melodie 203, melodický a harmonický jednohlas 204. Plné a eliptické znění typů monodie, polyodie a heteroodie 204. Teoretické odstupňování polyodických spojů 205. Trvalá přítomnost funkce tonické 206.

II. SOUZPĚV HARMONIÍ 207-264

Předpoklady nového slohu

Odumírání polyfonie (smrt PALESTRINY a LASSA 1594) a počátek hudebního novověku (*Dafné* RINUCCINIHO a PERIHO) 207. Nuove musiche a pseudomonodie 207. G. GABRIELI a G. da VENOSA 207. Stile rappresentativo 208. Basso continuo 210. Stylus modernus 211.

Florentská camerata

Zpěvohra 211. G. BARDI a J. CORSI 211. G. CACCINI a E. CAVALIERI 211. V. GALILEI a teorémata starořecké hudby 212.

Dramma i poesia per musica

Sacra rappresentazione 213. Intermezza, interludia, intermedia 213. Favola pastorale 214. T. TASSO: *Aminta* 214. A. AGAZZARI 214. Cantare alla viola 214. Basso seguente 214. A. STRIGGI, A. BANCHIERI, L. VIADANA 214. *Dafné* (RINUCCINI, PERI) 215. *Euridice* (CACCINI; M. da GAGLIANO) 215. Monodická lyrika: CACCINI a *Nuove musiche* 216. CAVALIERI: *Rappresentazione di anima e di corpo* 216.

Prvé zhudebnění zpěvohry

CLAUDIO MONTEVERDI: *Orfeo* 217, *Arianna* 217, *Il Combattimento di Tancredi e Clorinda* 218, *Scherzi musicali* 218, *Il Ritorno d'Ulisse* 218, *L'Incoronazione di Poppea* 218. Škola římská 219. Benátská opera 220. FR. CAVALLI: *Giasone* 220, *Egisto* 220.

M. A. CESTI: *La Dori* 220. Prvá škola neapolská: FR. PROVENZALE 221, A. STRADELLA 221. Francie: ballets de cour 222, J. B. LULLY 222, tragédie lyrique 222, vztah k činohře 222, air 223, nástrojové partie 223. Německo: škola hamburská 224. Anglie: masques 224, H. PURCELL 224. Obecná hudební technologie na počátku XVIII. věku 225. Neapolská škola 225. Opera seria 226: árie da capo 226, arioso 226, accompagnato 226, instrumentální složka 227. Opera buffa 227. Francouzská zpěvohra XVIII. věku: J. PH. RAMEAU 228, Opéra comique 229. Ballad opera(s) 230. Singspiel 230. Scénický melodram 230.

Cantata da camera

Madrigali, árie, scherzi atd. 231. Rondová kantáta 232. Koncertní árie da capo 233. Serenata 234. Madrigalová kantáta 234. Air(s) de cour 234. Ayr(s), catch a glee 234. Německá píseň (lied) 234.

Oratorium

Oratorio volgare a oratorio latino 236: testo (historicus) 237, sbory 237, stile espressivo 238. G. CARISSIMI 238. Oratorium římské a severoitalské 240. Vliv instrumentální hudby 240. Oblast středoitalská (oratorio centone) a oblast jihoněmecká 241. Vídeň: sepolcro 241. Duchovní hudba XVII. a XVIII. století 241. Protestantské země: chorální kantáta 242 a pašije 243.

Hudba nástrojů

Instrumentář XVIII. století 243: nástroje fundamentální a ornamentální 244. Variační technika 245. Fuga 246: modulační plán a fugové schéma 247, vliv sonátové formy 248. Orchestrální kanzona 248. Sonáta: sonata da camera a sonata da chiesa 248, schéma sonáty 248, triové obsazení 248. Orchestrální sonáta 250 a zkřížení s taneční suitou 251. Concerto grosso 251. Ouvertura francouzská 252 a italská 253. Toccata 253. Chorální variace 254. Taneční formy 254. Suita: Itálie a Anglie 254, Francie a Německo 255. Dotvoření suity k roku 1700 a nový slohový nástup 257. Klasicismus a sonátová forma: symetrické periody, čtyřtaktový základ, provedení (expozice, provedení a repríza) a koda 258. Sonáta větná 259. Cyklická sonáta 259. Divertimento 261. Rondo 261. Nové zvukové paradigma 261: symfonie, smyčcový kvartet, klavírní sonáta 262. Polovina XVIII. století: umělecké vyvrcholení v jednotlivých oborech a zvěstování nového slohu 262.

ZÁVĚR 265-274

Základní řád hudebního myšlení a slohu

Vyšší zákonná teoretická funkcionalita: vzájemný soulad jednotlivých hudebních složek a oživující umělecký a teoretický řád 265. Opakování jednoho principu v druhém nebo jeho vy-

bočování z náležité sféry 265. Tónová látka hudby a systém 265. Pořadající faktory výběru a organizace tónové látky 266. Pojem měrné jednotky a modulus ustrojení jednotky 266. Materiálová zásobnice hudebních zvuků 266. Optimální hustota látkové tónové organizace 267. Vztah lokální afinity 267. Poměr vzdálenostní (odlehlost) 268. Důsledek zásady o lokální afinitě 269. Pojem centrality a funkcionální vaznost 269. Lokační princip tónové látky 269. Zásada metabolizace 270. Zásada modulační 270. Zásada syntetizační 270. Článek o konkordanci hudebních útvarů 270. Princip panmuzický a hudební sloh 271. Látkové slohy: obrysový, silový, barvitý a pohybový 272. Látkové slohy smíšené 273. Individuální látkové styly 273. Definice látkového slohu 273.

EDIČNÍ POZNÁMKA	275-276
REJSTŘÍK JMENNÝ	277-282
REJSTŘÍK VĚCNÝ	283-309
OBSAH KNIHY	310

